

Hoiatustähisega kaubamärginime käänamine

Helika Mäekivi

Luisa tõlkebüroo peatoimetaja

Sellest, et õiguskeel kui oskuskeel on üldkeele osa, on aastate jooksul palju kirjutatud.^[1] Selge on seegi, et kõik üldkeele reeglid kehtivad ka õiguskeeles. Ometi on mitu valdkonda, mille puhul kiputakse keelenormist mööda vaatama. Üks selline on kaubamärginimedele kirjutamine.

Enamjaolt tulevad kaubamärgitooted meile välismaalt. See tähendab, et välistootja või kaubamärgiomanik seab oma reeglid, kuidas tema omandiga siinmail toimida. Muu hulgas esitatakse mõnikord ka nõuded nimekuju kasutamise kohta. Näiteks soovitatakse tarvitada nime muutumatul kujul – eesti keele mõttes siis nimetavas käändes – ka siis, kui meie peaksime selle eeslisandi asendis omastavasse panema (*Start spordiriided pro Stardi spordiriided*). Alati ei määratagi mingeid reegleid, aga sinne jurist või müügiesindaja ise arvab, et käänamine võib nime kahjustada, rikkuda või pöördumatult muuta. Mõnikord ei tule kohalik müügilepingu sõlmija isegi selle peale, et informeerida toote saatjat nime käänamise nõudest eesti keeles. Seepärast võib välismaalastest kaubamärgiomanike näol märgata sageli üllatust, kui neile selgitada, et meie keeles täidab inglise keele teatud eessõnade rolli mitmekesine käändesüsteem. Tihti on võimalik seejärel ka kokkuleppele jõuda ja vormistada kaubamärginimi tekstis korrektselt (*Stardi spordiriided*).

Seega polegi asi vahel välismaalastes, vaid meie enda liigeses püüdlikkuses võõrast keelestruktuuri enda omasse sobitada. Eriti suurt jäikust kohtame siis, kui kaubamärginime taga on hoiatustähis. See on sümbol, mis näitab, kas kaubamärk on riigi patendiametis registreeritud (®, ^{RTM}, ^{MD}) või mitte (^{TM}, ^{MC}, ^{SM}).^[2] Hoiatustähis kuulub alati kaubamärgi juurde ega eksisteeri eraldi. Tavaliselt kirjutatakse see ülaindeksina ilma tühikuta kaubamärginime järele. Eri tüüpi arvutikirjades võib hoiatustähis olla eri suuruse ja paigutusega.^[3]

Kaubamärgitoodete müüjad või vahendajad püüavad teinekord väita, et kuna kaubamärk on registreeritud või registreerimisel, ei tohi selle nime mitte mingil tingimusel muuta. Siin aga ununeb kontekst, kus hoiatustähisega nime kasutatakse. Kaubamärk ise on tõepoolest puutumatu ja ainukordne, kuid **jooksvas tekstis saab ta selle osaks ja sel juhul on kohustuslikud samad käänamisreeglid mis muudegi nimede puhul.**

Samas tuleb möönda, et nimele järgnev tähis, mis sageli esineb ülaindeksi kujul, teeb tõesti käänamise tülikaks. Meil on hoiatustähisega kaubamärginimesid vähe uuritud, sest igapäevatekstides kasutatakse neid harva. Siiski oleks hea saada ülevaade selliste nimede õiguslikest tahkudest ja käänamise korrast.

On kolm küsimust.

1. Milline on hoiatustähisega nimede kasutamise praktika ja reeglistik õiguskontekstis?
2. Milline on hoiatustähisega nimede kasutamise praktika ja reeglistik keelekontekstis?
3. Milline on selliste nimede kasutamise (ja käänamise) tava teistes keeltes?

Õigusruum

Hoiatustähise kohta ei leidu meie õiguskeeles kuigi palju teavet. Internetis liikudes võib näha, et termin *hoiatustähis* on peale kaubamärgitemaatika kasutusel ka muudes valdkondades (seadmed, ohtlikud kemikaalid, bussiliiklus, mõne teise juurakonteksti juures[4]). Õigusaktidest on hoiatustähist nimetatud kaubamärgiseaduses:

„Registreeritud kaubamärgi avaldamisel teatmeteostes, käsiraamatutes, õpikutes, erialakirjanduses või muudes publikatsioonides, sealhulgas elektroonilistes, peavad autor ja kirjastaja tagama, et kaubamärgiomaniku nõudel oleks kaubamärgi juures hoiatustähis. Kui publikatsioon on juba avaldatud, võib kaubamärgiomanik nõuda hoiatustähise kasutamist järgmises väljaandes.

/.../

§ 15. Hoiatustähis

Kaubamärgiomanik võib koos kaubamärgiga kasutada hoiatustähist või -märget.”[5]

ja geograafilise tähise kaitse seaduses:

„§ 13. Hoiatustähis

Registreeritud geograafilise tähise kasutaja võib sellele lisada hoiatustähise „Registreeritud geograafiline tähis” või lühendi „G”.“[6]

Nagu selgub, on hoiatustähise olemus ja kasutamise kord seaduses selgelt määratlemata. Vaid kaubamärgiseaduse eelnõu algteksti kolmandas peatükis on selle kohta veidi rohkem öeldud:

„Hoiatustähise vormi seadus ei kehtesta. See võib olla tavapärane R ringis registreeritud kaubamärgi puhul, TM registreerimata kaubamärgi puhul või mingi muu vormel, millest nähtub tähise kaubamärgi iseloom.”[7]

Jõustunud kaubamärgiseaduses seda sätet enam ei ole.

Veidi täpsemalt on hoiatustähist defineeritud Eesti standardiameti brošüüris „Toodete märgistamine ja süsteemide sertifitseerimine”, kus seda on nimetatud registreerimissümboliks. Registreerimissümbol näitab intellektuaalse omandi õigust ja registreerimise staatust ning kuulub tavaliselt mõnele organisatsioonile.[8] Ka Äripäevas selgitatakse, et hoiatustähis ei kuulu riigile, vaid kaubamärgiomanikule, st füüsilisele või juriidilisele isikule.[9] Ilmselt on see ka põhjus, miks sellise nime keeleline kasutuskord ei ole riiklikult reguleeritud.

Sünonüümi *hoiatusmärg*e, mis on nimetatud kaubamärgiseaduse §-s 15, ei õnnestu Internetis kaubamärgitemaatika tähenduses kohata. Küll aga võib leida materjale, kus on kasutatud sõnu *tähis*[10] ja *tähistus*[11].

Hoiatustähiste ega -märkide kohta ei ole teavet Patendiameti lehel, samuti terminibaasis ESTERM ega Rahvusraamatukogu baasides ISE ja BIE.

Keeleruum

Eestis kehtib kirjakeele norm, millega sätestatakse keelekasutusviisid avalikus ja ametlikus suhtlemises.^[12] Kirjakeele normi on kirjeldatud „Eesti õigekeelsussõnaraamatus ÕS 2006”, Mati Ereli, Tiiu Ereli ja Kristiina Rossi „Eesti keele käsiraamatus” (kolmas, täiendatud trükk 2007) ja Tiiu Ereli „Eesti ortograafias” (neljas, täiendatud trükk 2005). Kõikides nendes on muu hulgas vaadeldud ka nimekirjutusreegleid. Hoiatustähisega kaubamärginime kirjutust kui väga spetsiifilist teemat pole üheski kirjakeele normi aluses lähemalt käsitletud.

Eesti ärikeeelde on viimastel aastatel lisandunud palju uusi võõrapäraseid nimesid ja nimetusi. Nagu enne öeldud, kaasneb inglise keele levikuga tendents jätta nimed eeslisandi positsioonis nimetavasse käändesse, kuigi õige on omastav kääne (*Lynn lõngad* peab olema *Lynni lõngad*, *Toomasson Grupp OÜ* peab olema *Toomassoni Grupi OÜ*). Nime, mis esineb tekstis üksi, st mitte eeslisandina, harilikult käänamata ei jäeta (vrd *Gabor kingad*, aga *hinnaklass sarnaneb Gaboriga*).

Kuidas käänata aga siis, kui kaubanime taga on veel hoiatustähis?

Internetis näeb mitut kasutusviisi (näidete kirjaviis on muutmata).

1. Hoiatustähist kasutatakse vaid esimeses lauses, kus nimi on nimetavas käändes, edaspidi nimele hoiatustähist ei lisata.

a) TRIM® Whamex™ on ohutu, kiire toimega kontsentreeritud segu, mis säästab seisakuaega masinate puhastamisel, eemaldades õli jääke, mustusekihte ja lahustumatuid seebijääke, mis vähendavad jahutusvedeliku kasutust. /.../

Kui toodet kasutatakse nagu all juhendatud, sobib see kokku brändi TRIM sünteetiliste, poolsünteetiliste ja lahustuvate jahutus-määrdevedelike ning enamike konkureerivate jahutusvedelikega, mida me teame /.../

Lisage 3–5% TRIM Whamex'it sõltuvalt sellest, kui palju mustust tuleb eemaldada.

b) Ravimi nimetus: ALEVE® /.../ Annustamine: ALEVE tabletid tuleb alla neelata, juues peale vedelikku. /.../ ALEVE'i ei tohi ilma arstiga konsulteerimata kasutada üle 10 päeva järjest; ...

c) Kampania haldamise tööriist Google Budget Optimizer™ (eelarve optimeeriija) reguleerib automaatselt teie eest võtmesõnade maksimaalseid klõpsutariife. Teil on vaja seada siht-eelarve ning Budget Optimizer püüab saavutada võimalikult suurt klõpsude arvu selle eelarve piires.

2. Kogu tekst on sõnastatud nii, et nimi on nimetavas käändes.

BEZO-PET® moodustab ühtlase kesta (n.ö „mässib sisse”) mao-seedetraktis olevate ja seedetegevust takistavate karvapulstike umber. /.../ Oma siduva toime tõttu takistab BEZO-PET® makku sattunud karvadest karvapulstiku moodustumist. /.../ BEZO-PET® on näidustatud teadaoleva karvapulstiku või karvapulstiku kahtluse korral selle eemaldamiseks, samuti väldib täiendsööt karvapulstiku moodustumist.

BEZO-PET® on meeldiva maitsega ja selle eelnev segamine söödaga ei ole vajalik.

3. Käänatakse vaid nime ees olevat liigisõna.

a) Igale Balteco vannile saab vastavalt kliendi soovile lisada reguleeritava intensiivsusega seljamassazisüsteemi ABM™.

b) Et tagada kasutaja ohutus kõrgeimal tasemel, on kõik Balteco massaaživannid varustatud unikaalse ekstraohutuspaketiga ESA™.

c) Alates 1970. aastast on Novartis võitnud 12 rahvuslikku Galien'i auhinda kuuel maal innovatiivsete ravimite Rimactan®, Parlodel®, Sandimmun®, Sandostatin®, Simulect®, Visudyne® ja Glivec® eest.

4. Nimi on jäetud nimetavasse, kuigi lause nõuab omastavat (juhul kui nimi on eeslisandiks, vt näited a ja b) või muud käänat (näide c).

a) Command™ liimitavate konksudega on hea kujundada ja kaunistada ruume, sest neid on lihtne ümber tõsta. /.../ Nexcare™ esmaabitooted kaitsevad nahka ja ravivad väiksemaid haavu /.../ Scotch-Brite® puhastustooted muudavad koristustööd lihtsaks ja kiireks.

b) Siinkohal aitab KRIMISTOP® süsteem. Esemed, mis on märgistatud identifitseerimiselementidega ja registreeritud KRIMISTOP® registris, on kiiresti ja täpselt identifitseeritavad ja tagastatavad omanikule.

c) [Osta](#) - siit saad osta/tellida GlobalStore™.

5. Hoiatustähise ees olevat kaubamärginime käänatakse.

Sest Alfie mäletas kuulsat urunugist Ilmet™ -- ja eelkõige ta ümarat, suisa pontsakat, läikiva tiheda karvaga, rahulolu kiirgavat kogu. /.../ *Urunugis Ilme™ on AS Eesti Rajamets registreeritud kaubamärk.*

6. Käändelõpp on lisatud otse hoiatustähise taha.

Mõlemad nimetatud auhinnad määrati Glivec®i avastamise ja prekliiniliste uuringute eest.

7. Käändelõpp on hoiatustähisele lisatud ülakoma abil.

a) Uuringu läbiviimisel toetatakse [NeedScope™'i põhivajaduste mudelile](#) ja kasutatakse abivahendina spetsiaalseid NeedScope™'i projektiivseid fotokomplekte. /.../

Baaskaardistuse järel on NeedScope™'i lähenemist võimalik kasutada toodete ja reklaamide testimisel, turuseirel jne.

b) ADEVAL™'I EESMÄRGIKS ON AIDATA TURUNDAJAL:

- anda hinnang reklaamikontseptsioonile või valmis reklaamile; ....

8. Käändelõpp on hoiatustähisele lisatud sidekriipsu abil.

a) Aromasin®-iga läbi viidud kliinilistes uuringutes olid kõrvaltoimed tavaliselt kergekujulised kuni mõõdukad.

b) Alates toote turustamise algusest 1996. a. on paljud käitumisspetsialistid ja arstid FELIWAY®-d uurinud, et näha, kas see on kasutamiseks piisavalt tõhus, ohutu ja kasulik.

c) Edronax®-i tabletid on mõeldud suukaudseks manustamiseks.

Et hoiatustähisega kaubamärginime kirjutamisega on probleeme, on näidete põhjal üsna selge. Siinsetest parim näib olevat esimene variant, mille puhul hoiatusmärki teksti üldse ei lisatagi, vaid see jääb üksnes pealkirja või sissejuhatusse nimetavalise kuju juurde, nime käänamisel aga lisatakse vajaduse korral õige lõpp. Teine kaalumist vääriv võimalus on kasutada käänamisel sidekriipsu.

Analoogiline õigus- ja keeleruum

Kui vaadata Euroopa Liidu ja mõnede üksikriikide patendi- ja kaubamärgiseadusi, näib, et enamjaolt on hoiatustähise kasutamine igal pool rohkem või vähem soovituslik. Samas saab vahel selle kasutuskorra kehtestada mingil piirkondlikul tasandil või ettevõtte sees.[\[13\]](#) Viimast õigust on paljud välismaised äriühingud ka kasutanud. Näiteks Microsoft on oma veebilehel näidanud kõikide oma kaubamärkide registreerimise staatust.[\[14\]](#) Intel on kehtestanud kohustuse lisada hoiatustähis alati tähtsamates materjalides (pealkirjades) ja esmakordsel mainimisel.[\[15\]](#) Sedasama esmamainimise reeglit järgib ka Inteli tooteid Eestisse müüv kontsern Prestigio.[\[16\]](#) Veebilehel arst.ee on ravimit tutvustava üldinfo kassis antud hoiatustähisega (kui see on olemas) nimetus, kuid järgnevas tekstiosas on hoiatustähis ära võetud ja ravimi nime käänatud.[\[17\]](#) Seega pole selline hoiatustähise kasutamine viis meil võõras. Üldjoontes näib aga siiski valitsevat segadus ja reeglipäratus.

Soome kaubamärgiseaduses ei ole ®- ja ™-tähist kasutamise korda kehtestatud,[\[18\]](#) kuid näiteks Jukka Korpela on eelistanud hoiatustähise tekstis üldse ära jätta. Kui mõni kaubamärgiomanik peaks soovima siiski seda tekstis kasutada, tuleb kaubamärginime käänata nagu tavalist sõna ja hoiatustähis tuleb asetada käändelõpu järele. Käänamata jätmine ei ole soome keele pärane.[\[19\]](#)

Näiteid soome kasutuse kohta.

a) Ihonalaiset elektrodit sijoitetaan ihon alle NIM™-monitorilla ....

b) Elektrodin eheys pitää tarkistaa (painamalla NIM™:n elektroditarkistusta) elektrodin asennuksen jälkeen ja ennen elektrodin irrottamista.

Analoogiat saab otsida ka oma keelest. Näiteks tasub uurida, kuidas on käänatud muid üla- või ka alaindeksiga tähiseid (mõõtühikud, keemilised valemid). Internetist leiab rohkesti kasutusnäiteid ja kuigi ülaindeksid on neis sageli korralikult vormistamata, saab väita, et enim on eelistatud käänata sidekriipsuga.

a) Keegi ei viidanud õiguslikule alusele, mille põhjal tuleb jagada nn hoone üldveemõõtja näit erastatud krt-te pinna m²-ga.

b) Mullu oktoobris külvasid kolm väikelennukit vaktsiini rohkem kui poolele Eesti territooriumist ehk 26 000 km²-le

c) *Pseudomonas aeruginosa*'t ei tohi olla 100 cm³-s vees.

d) 500 ml-s deioniseeritud vees lahustatakse 0,35 g metüleensinist (analüütiliselt puhas reaktiiv) ning segatakse 6,5 ml H₂SO₄-ga.

Kokkuvõte[20]

Hoiatustähisega kaubamärginimedele puhul ei ole Eestis kujunenud veel kindlat käänamistava. Täpsete reeglite puududes püütakse järgida välismaiseid malle, kuid indoeuroopa käändeavaene keelekeskkond ei pruugi siin olla kõige parem eeskuju. Selle asemel võiks otsida analoogiat oma keelest või naaberkeeltest.

Nagu nägime, ei reguleeri riik hoiatustähisega seotud õigusi ja kohustusi, sest see on erasektori pärusmaa. Seega võib iga kaubamärgiomanik kehtestada omad hoiatustähise kasutamise reeglid. Keeleliselt ei tohiks sealjuures kõrvale kalduda kirjakeele normi alustest.

Otstarbekaim näib olevat jätta hoiatustähis jooksvast tekstist üldse välja ja käänata kaubamärginime nii nagu kõiki teisi nimesid (*Stardi spordiriided*). Ka Eesti Keele Instituudi keelekorraldajad on küsijaile soovitanud tarvitada hoiatustähist jooksvas tekstis nii vähe kui võimalik. Nimeomaniku õiguste kaitsmiseks võib aga paigutada väljaande tiitellehele või kaubamärginime esmakasutuse juurde alamärgusena näiteks lause: *Start® on ettevõtte Sport kaubamärk ja ainuomand*.

Kui siiski soovitakse hoiatustähist ka jooksvas tekstis näidata, võiks seda teha vaid nime esmanimetamisel. Sel juhul on otstarbekas jätta esimesel mainimisel nimi nimetavasse käändesse, et selle algkuju oleks selgelt näha. Nagu eespool selgus, praktiseeritakse sellist kasutusvarianti meil küll.

Mõlemad ülalnimetatud variandid peaksid katma suurema osa kaubamärginimedele kasutamise korrast. Kui aga peaks mõnes olukorras tekkima tarve näidata kaubamärginime koos hoiatustähisega kogu jooksvas tekstis, mitte ainult esmainimisel, tuleks mõelda, milline vormistusviis valida.

Kui teha valik artiklis toodud näidete varal, tuleks ilmselt kohe kõrvale jätta neist teine ja kolmas, kus nime ei ole käänatud, sest need tunduvad tehiskujud ega ole universaalsed. Neljas näide eirab kirjakeele normi. Viienda näite puhul võib tekkida küsimus kaubamärgi puutumatuses, sest kas *Ilmet™*, *Ilmet™* või *Ilmeks™* on sama kaubamärk mis *Ilme™*? Küsimust loomulikult ei tekiks, kui hoiatustähis ära jätta. Kuuenda näite lauset silmitsedes tekib kahtlus, et kohe tähisele järgnevat käändelõppu võidakse mõnes olukorras pidada kaubamärginime osaks. Seitsmenda näite ülakoma vastu räägib mh „Eesti ortograafia” õpetus, mille järgi on nimede käänamisel mõtet kasutada ülakoma siis, kui on tarvis näidata nime nimetavat käänat, võõrnimedele puhul ka selleks, et sobitada neid eesti käändetunnustega.[21] Kaubamärginime nimetavat käänat eristab aga juba hoiatustähis, mis asub kohe nime põhikuju järel. Tähis võtab enda peale ka käändetunnuse eraldamise ülesande.

Üle jääb kaheksas näide, kus nime käänamisel on kasutatud sidekriipsu. Eesti keele instituudi keelekorraldajad on soovitanud (kui hoiatustähist jooksvas tekstis siiski kasutada tahetakse) lisada tüvevokaali ja käändelõpu tähisele sidekriipsu abil. See kehtib nii eeslisandi positsioonis oleva kui ka eraldi esineva kaubamärginime kohta. Sidekriipsuga variant jätab kaubamärgi originaalkuju kenasti alles, kuid ka käändelõpp paistab korrektselt välja. Ehk võib sidekriipsu valiku kasuks rääkida seegi, et hoiatustähist saab võrrelda lühendiga ja lühendeid käänatakse enamjaolt sidekriipsuga. Keeletoimetaja kogemuse põhjal võin öelda, et sellise variandiga on ka (välis)kliendid kõige enam rahule jäänud.

Rääkimata on veel üks alternatiiv, millest on juttu nii Mati Ereli, Tiiu Ereli ja Kristiina Rossi „Eesti keele käsiraamatus” kui ka Maire Raadiku „Panganduskeeles”. Nimelt võib nime, mida käänamata ei taheta, kirjutada järgneva liigisõnaga sidekriipsu abil kokku.^[22] Selle järgi saaksime öelda ka *Start@-spordiriided*. Tuleb tunnistada, et niisugune vormistus on eesti keeles siiski võõras, ehkki parem kui käänamata jätmine, ja ka Internetis ei leidu vastavaid kasutusnäiteid. Niisiis võiks seda pidada hoiatustähisega kaubamärginimede käänamise variantidest kõige teoreetilisemaks, kuigi siiski võimalikuks.

Kokku võttes: **väldime hoiatustähist jooksvas tekstis nii palju kui võimalik**. Kui seda teha ei õnnestu, lisame hoiatustähise nimele vaid selle **esmamainimisel**. Seal, kus on vaja hoiatustähisega nime käänamata, lisame tüvevokaali ja käändelõpu hoiatustähise järele **sidekriipsuga**, nt Tylenol@-ile, Windows©-it, Biocare™-i. Ja veel: sellised sümbolid käänamist ei mõjuta ja **tüvevokaal lisatakse nime järele**, nt õige on Akono™ peakomplekt, mitte Akono™-i peakomplekt.

[1] Vt nt **P. Kask** jt. Õiguskeele üldküsümüsi. – Õigus ja keel. Tallinn 2000, lk 9–12; **R. Narits**. Juriidiline semantika ehk õiguskeel Eesti õiguskorra kontekstis. – Riigikogu Toimetised 2002, nr 5, <http://www.riigikogu.ee/rva/toimetised/rito5/artiklid/18narits.htm> (18.07.2008); **I. Kukk**. Õiguse ja halduse keel. – Eesti kirjakeele kasutusvaldkondade seisundi uuringud. Tallinna Pedagoogikaülikooli eesti filoloogia osakonna toimetised 4. Tallinn 2003, lk 96–98; **H. Saari**. *Hankimine* õigusteaduses ja tavalises elus. – Keelehääling. Tallinn 2004, lk 80; **M. Raadik**. Panganduskeel. Tallinn 2005, lk 91–92; **T. Ereli**. Terminõpetus. Tartu 2007, lk 18–42.

[2] **K. Peekma**. Tööstusomandi andmebaasid Internetis. Tallinna Tehnikaülikool, <http://www.staff.ttu.ee/~peekma/lahkoolitus.ppt>. 2004 (03.09.2008).

[3] **J. Korpela**. Detailed descriptions of the characters, <http://www.cs.tut.fi/~jkorpela/latin1/3.html#AE>. 2006 (03.09.2008).

[4] Nt majandus- ja kommunikatsiooniministri 29.05.2004. aasta määrus „Liikluskorralduse nõuded teetöödel” (RTL, 07.05.2003, 54, 779) (<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=763805>) (24.09.2008); Kernu vallavolikogu 19.01.2006. aasta määrus nr 1 (<http://www.kernu.ee/doc.php?3663>) (24.09.2008) ja Tamsalu vallavolikogu 25.04.2007 määrus nr 9 (http://www.tamsalu.ee/est/download/48/Tamsalu_valla_heakorraeeskiri.doc) (24.09.2008).

[5] Kaubamärgiseadus – RT I, 18.06.2002, 49, 308.

[6] Geograafilise tähise kaitse seadus – RT I, 31.12.1999, 102, 907.

[7] Kaubamärgiseaduse eelnõu seletuskiri – 810 SE I, 14.06.2001.

[8] Toodete märgistamine ja süsteemide sertifitseerimine,

<http://www.evs.ee/pdf/koolitus/Toodete%20märgistamine%20ja%20süsteemide%20sertifitseerimine.pdf>. Standardiamet 2005, lk 8 (03.09.2008).

[9] **R. Kartus**. Riik ei saa olla kaubamärgi omanik. – Äripäev, 06. 05. 2002.

[10] Vt nt Intellektuaalomand. Parima praktika juhend, <http://www.patentlib.ee/doc.php?2021>, Eesti Patendiraamatukogu 2006, lk 24 (25.09.2008); TTÜ Majandusteaduskonna üliõpilaste ja vilistlaste teadustööde konverentsile esitatud tööde kokkuvõtete kogumik, <http://majandus.ttu.ee/public/kogumik2007.doc>. Tallinn 2007, lk 33 (25.09.2008).

[11] Vt nt **A. Ottas**. Kaseväli & Co registreerib kaubamärgi „Kapital”. – Postimees, 28.11.1997.

[12] Eesti kirjakeele normi kehtestamise kord – RT I, 20.09.2006, 40, 303.

[13] **M. Bellis**. What Is The Proper Use of a Trademark Symbol?

http://inventors.about.com/od/inventing101trademarks/f/tm_symbol.htm (03.09.2008).

[14] Microsofti kaubamärgid, <http://support.microsoft.com/library/toolbar/3.0/trademarks/et-ee.mspx>. 2003 (03.09.2008).

[15] Trademarks and Brands, <http://www.intel.com/intel/legal/tmsymack2.htm>. 2008 (03.09.2008).

[16] Prestigio tutvustab uusimal Inteli mobiiltehnoloogial põhinevat sülearvutite sarja, <http://ee.prestigio.com/n/press/Nobile%201560>. 2005 (25.09.2008).

[17] Vt <http://arst.ee/>, jaotis „Ravimid”.

[18] Vt nt Soome patendiameti veebilehelt jaotist „Usein kysyttyä”, <http://www.prh.fi/fi/tavaramerkit/useinkysyttya.html> (03.09.2008).

[19] **J. Korpela**. Pitääkö mainita "se-ja-se@ on sen-ja-sen rekisteröity tavaramerkki"? <http://www.cs.tut.fi/~jkorpela/tm.htm>. 2004 (25.09.2008); Erikoismerkit (/ _ ° * & × é ð Ω jne.). – Nykyajan kielenopas, <http://www.cs.tut.fi/~jkorpela/kielenopas/4.14.html#tm>. 2008 (03.09.2008).

[20] Täna Maire Raadikut, kelle märkused olid kokkuvõtte koostamisel suureks abiks.

[21] **T. Erelt**, Eesti ortograafia. Tallinn 2005, lk 83.

[22] **M. Erelt, T. Erelt, K. Ross**. Eesti keele käsiraamat. Tallinn 2007, lk 544; **M. Raadik**. Panganduskeel. Tallinn 2005, lk 96.